בטבל ולא מל כולי עלמא לא פליגי דמהני כי פליגי במל ולא טבל רבי אליעזר יליף מאבות ורבי יהושע באבות נמי טבילה הוה מנא ליה אילימא מדכתיב [1]לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם ומה במקום שאין טעון כבוס טעון טבילה מקום שטעון כבוס אינו דין שטעון טבילה ודלמא נקיות בעלמא אלא מהכא [2]ויקח משה את הדם ויזרוק על העם וגמירי [א]דאין הזאה בלא טבילה ורבי יהושע טבילה באמהות מנלן סברא הוא דאם כן במה נכנסו תחת כנפי השכינה [ב]א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול פשיטא [ג]יחיד ורבים הלכה כרבים מאן חכמים [ד]רבי יוסי דתניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר אין מטבילין לפיכך מטבילין גר בשבת דברי ר' יהודה ור' יוסי אומר [ה]אין מטבילין אמר מר לפיכך מטבילין גר בשבת (א) פשיטא כיון דא"ר יהודה בחדא סגיא היכא דמל לפנינו מטבילין מאי לפיכך מהו דתימא לרבי יהודה טבילה עיקר וטבילה בשבת לא דקא מתקן גברא קמ"ל דר' יהודה או הא או הא בעי ר' יוסי אומר אין מטבילין פשיטא דכיון דאמר רבי יוסי תרתי בעינן תקוני גברא בשבת לא מתקנינן מהו דתימא לר' יוסי מילה עיקר והתם הוא דלא הואי מילה בפנינו אבל היכא דהויא מילה בפנינו אימא ליטבל זה בשבתא קמ"ל דרבי יוסי תרתי בעי אמר רבה עובדא הוה בי רבי חייא בר רבי ורב יוסף מתני רבי אושעיא [ו]בר רבי ורב ספרא מתני ר' אושעיא בר' חייא דאתא לקמיה גר שמל ולא טבל א"ל שהי כאן עד למחר ונטבלינך ש"מ תלת [ז]ש"מ גר צריך שלשה וש"מ אינו גר עד שימול ויטבול וש"מ [ח]אין מטבילין גר בלילה ונימא ש"מ נמי בעינן מומחין דלמא דאיקלעו אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ט]גר צריך ג' [3]משפט כתיב ביה ת"ר [י]מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו ת"ל אתך במוחזק לך בא ועדיו עמו מנין ת"ל [4]וכי יגור (ב) אתך גר בארצכם

אין

במקום שאין טעון ליכוס. כגון בעל קרי בעלמא דכתיב ורחץ במים וטמא עד הערב (ויקרא טו) ולא כתיב יכבס בגדיו: **מקום שטעון ליכוס.** כגון בקבול תורה דכתיב וכבסו שמלותם: **דלמא נקיות בעלמא.** ההוא ליכוס לאו משום טומאה הוה דלטעון טבילה מק"ו אלא שיהיו בגדיהם לבנים והגונים לקבל פני שכינה: **ויזרוק על העם.** הזאה הוא: **מטבילים אותו.** והוי כישראל מעליא ואין צריך לבדוק בעדים אם מילתו לשם מלות מילה: **ומה בכך.** אם אין מילתו לשם מילה הואיל וטבל בטבילה סגי: **אין מטבילים.** שמא ערבי מהול [ח]וגבעוני מהול הוא וצריך להטיף ממנו דם ברית דר' יוסי תרתי בעי: **לפיכך.** הואיל ולר' יהודה בחדא סגיא מטבילין בשבת גר שמל אתמול לפנינו דבמילה סגי ליה וכי מטבלי ליה בשבתא לא מתקני גברא: הכי גרסינן **אמר מר לפיכך מטבילין גר בשבת דברי רבי יהודה פשיטא כיון דלרבי יהודה בחדא סגי היכא דמל לפנינו מטבילים: טבילה עיקר.** דהא אמילה שמעינן ליה דקאמר ומה בכך: **ר' יוסי אומר אין מטבילין.** תרתי בעי ואע"ג דמל בפנינו טבילתו תקנתו: **עובדא הוה בי ר' חייא בר רבי ורב יוסף מתני בר' אושעיא ב"ר.** כלומר ר' אושעיא נמי הוה בהדי ר' חייא: **ורב ספרא מתני.** דאף רבי אושעיא בר' חייא הוה בהדייהו: **שהי האידנא.** לילה היה: **ש"מ.** מדרב ספרא דאמר תלתא הוו גר צריך שלשה: **דבעינן מומחין.** כי הנך תלתא גברי רבנן רברבי: **דלמא דאיקלעו.** הכי הוה מעשה דאיתרמו רבנן כי הני. אבל ג' ודאי שמעינן מדקפליג רב ספרא ומוסיף עד דהוו תלתא: **משפט כתיב ביה.** משפט אחד יהיה לכם ולגר (במדבר טו) ואין משפט פחות מג': **יכול מקבלין אותו.** לא נצריכנו הטפת דם ברית וטבילה: **בא ועדיו עמו מנין.** שנאמן: **תלמוד לומר וכי יגור.** מכל מקום. ולקמן[ט] פריך כיון דעדיו עמו פשיטא ומי בעי קרא:

בכל

משאי אפשר. תימה לר' עקיבא מנלן דאין משלשין במכות דבפרק קמא דמכות (דף ה.) ילפינן לה ממיתה והיינו אי אפשר ואין לומר דהתם לגזירה שוה היא מודה ר"ע דדנין משאי אפשר משום דאין ג"ש למחצה אבל הכא בנין אב הוא דהא הכא נמי היקשא הוא כדמסיק בסוף התודה (מנחות דף פג: ושם) דדריש רבי אליעזר מועבדת (שמות יג) שיהו כל העבודות שוות זה כזה ולא קיבל ר"ע אף על גב דאין היקש נמי למחצה[י] א):

בשטבל ולא מל כולי עלמא לא פליגי. ואם תאמר ור' יהושע אדמודי ליה אודויי לפלוג עליה לפלוגי דנקט טבל דמודי ר' אליעזר ולא נקט מילתא דפליג בה וכי האי גוונא פריך בסוף שבועת הפקדון (שבועות דף לח.) וי"ל דהתם לא דייק אלא משום דהתנא הראשון הזכיר הכל אבל הכא נקט שפיר ר' יהושע טבל ולא מל כיון דלא דבר בו ר' אליעזר: **כי פליגי במל ולא טבל.** תימה דלקמן בריש הערל (דף עא.) ממעט ר"ע גר שמל ולא טבל מפסח מדכתיב תושב ושכיר והשתא כמאן סבר ר"ע אי כר' יהושע למה לי קרא פשיטא דלא אכיל בפסח דעובד כוכבים גמור הוא ואי כר' אליעזר כיון דגר מעליא הוא אין סברא למעטו מפסח כדמשמע התם וי"ל דלעולם כרבי יהושע סבירא לי' ולאו מטעמיה דאיהו סבר דבאבות נמי טבילה הוה ורבי עקיבא סבר מדמעטיה קרא בפסח שמע מינה דאין גר עד שימול ויטבול ב):

דאין הזאה בלא טבילה. מפרש ר"ת בלא טבילה לפני הזאה כדי לקבל הזאה כדאמר בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והזאת דמים ואותה טבילה כשרה אף בלילה כדתנן במסכת פרה (פי"ב מי"א) אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום ולענין טומאה יש עוד טבילה אחרת אחר הזאה שהיא כדי לטהר מטומאה כדכתיב בקרא והזה ברישא והדר ורחץ במים ואותה טבילה אינה כשרה אלא ביום כדתנן בפרק ב' דמגילה (דף כ. ושם) אין טובלין ואין מזין אלא ביום ויש מפרשים דהתם בטבילת אזוב איירי אין טובלים אזוב אלא ביום כדאמרינן בסוף מסכת פרה שאם טבל את האזוב בלילה אפי' הזה ביום הזאתו פסולה והשתא אתי שפיר הא דתנן טבילה קודם להזאה והא דקאמר התם בגמ' לא מזין אלא ביום דכתיב (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וגו' ואיתקש טבילה להזאה היינו בקרא דלקמיה דכתיב ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על האהל וגו' וכן משמע בירושלמי דמגילה דאמר וטבל והזה מה הזאה ביום אף טבילה ביום ואין לתמוה כיון דבעי הזאה היאך מקבלים גרים בזמן הזה דבפ' ארבעה מחוסרי כפרה נפקא לן מקרא דלא בעינן[ג]: **ורבי יהושע טבילה באמהות** מנא ליה. אע"ג דלית ליה דאין הזאה בלא טבילה שמא הנשים לא היו בכלל אותה הזאה אי נמי משום רבי אליעזר איצטריך האי טעמא דמסיק משום דאיהו נמי מודה דבטבילה לחוד סגי כדאמר לעיל בטבל ולא מל כולי עלמא לא פליגי דלית ליה דאין הזאה בלא טבילה ג):

כיון דאמר רבי יהודה דבחדא סגי בו'. תימה דפריך פשיטא דמנא ליה דסגי במילה לחודה דלמא כר' יהושע סבר ליה דטבילה בלא מילה מהניא אבל מילה בלא טבילה לא מהני: **תקוני** גברא בשבתא לא מתקנינן. ואע"ג דלענין טומאה שרי לטבול בשבת[ה] משום דנראה כמיקר שאני הכא דבעי שני ת"ח לעמוד שם בשעת טבילה להודיעו המצות כדאמרינן לקמן (דף מז:): **דרבי** יוסי תרתי בעי. כתב בה"ג דגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית וקטן שנולד כשהוא מהול אין צריך להטיף וטעמא דקטן שלא היתה לו ערלה מעולם אין צריך להטיף אבל גר שהיתה לו ערלה ומילתו אינה מילה צריך להטיף דם ברית ד) ומיהו אם נכרת לו כל הגיד ובא להתגייר אין דומה שמילתו מעכבתו מלהתגייר ומודי רבי יוסי בההיא דסגי בטבילה לחודה ור"ח פסק במסכת שבת איפכא מה"ג וכן משמע בפרק ר"א דמילה (שבת דף קלה. ושם) דקאמר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול ונראה שבעל זה סמכו ה"ג דסברי להו כאמוראי דהתם דאית להו דקטן אין צריך ובגר סברי כר' יוסי דשמעתין דמשמע דהלכתא כוותיה ובפרק הערל (לקמן דף עב.) פליגי רבי אלעזר כר"ש ורבנן בגר שנתגייר כשהוא מהול אם נמול ביום או אפי' בלילה אבל כולהו מודו דצריך הטפת דם ברית: **שמע** מינה דגר צריך שלשה. וא"ת ודלמא דאיקלעו וי"ל דמרב ספרא דייק שהרי ר' חייא הזכירו לפי שהיה בעל מעשה ורבא ורב יוסף הזכיר רבי אושעיא חברו אבל רב ספרא למה הזכיר ר' אושעיא בר' חייא: **אינו** גר עד שימול ויטבול. מהכא לא מצי לדקדק דלא תיסגי בטבילה לחודה ולא בא לדקדק אלא דמילה בלא טבילה לא מהניא: **אין** מטבילין גר בלילה. דמשפט כתיב ביה ואע"פ שכבר מל חשיב ליה כתחילת דין: **משפט** כתיב ביה. ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו (דברים א) אי נמי משפט אחד יהיה לכם ולגר (במדבר טו) ואפי' למ"ד בסנהדרין (דף ג. ושם)

דבר

עין משפט נר מצוה

קבה א מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' ו סמג לאוין קטז טוש"ע י"ד סי' רסח סעיף ד:
קבו ב ג מיי' שם וטוש"ע שם וס"ג:

◆

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם: שמות יט י
2. וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְיָ עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: שמות כד ח
3. תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם: במדבר טו טז
מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כד כב
וָאֲצַוֶּה אֶת שֹׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שָׁמֹעַ בֵּין אֲחֵיכֶם וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ: דברים א טז
4. וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: ויקרא יט לג

◆

תוספות ישנים

א) וי"ל דהתם היינו טעמא משום דמלקות תחת מיתה עומדת ולכך אין משלשין בו כמו במיתה וילפינן מינה אע"ג דלא אפשר: ב) עוד פירש רבינו נתנאל דודאי ר' עקיבא פליג עלייהו וקמפלגי בגר שבא להתגייר בזמן הזה דר' אליעזר סבר דהוי גר שהרי כשאכלו בפסח אבותינו עדיין לא טבלו ומ"מ נפקו מתורת ערל מדאכלו בפסח אי"כ מל ולא טבל הוי גר ור' יהושע סבר דלא הוי גר שהרי טבלו במתן תורה וכיון שנטמאו לטבול לא הוי גר אם לא טבל. ור' עקיבא סבר דמדאכלו בפסח טבלו דאל"ה הוו אסורים בו כדמרבינן מקרא מל ולא טבל שאינו אוכל וכו'. ובזה ניחא מ"ש לקמן בסמוך: טבל ולא מל כ"ע לא פליגי. ותימה מאי קאמר לעיל טבל ולא מל ר' יהושע אומר וכו' דמשמע דהאי לישנא דפליגי בטבל ולא מל הוא"ל על מלתיה דת"ק ר' יהושע אומר אינו גר ואין עוד וי"ל דניחא לי' להזכיר מילה בלא טבילה וטבילה בלא מילה משום דרבנן פליגי על הכל ואמרי דמצריכינן מילה וטבילה: ויקח משה את הדם ויזרוק על העם וגמירי דאין הזאה בלא טבילה. פי' דהיינו הזאה דקודם מתן תורה שעדיין לא היו יודעין שמוזן ממי חטאת והוא מן הדם על העם. ואליבא דר' אליעזר ניחא דהאי קרא אינו ר"ל הזאה. ופי' הפסוק כמו דמתרגמי' וזרק על מדבחא לכפרא על עמא ואי"כ אינו ר"ל שהזה על העם כי אם על המזבח לכפר על העם וזה הדיוק אין צ"ל לפי' רבינו נתנאל: ורבי יהושע טבילה באמהות מנא ליה. תימה לימא מדזריק משה את הדם על העם וגמירי דאין הזאה בלא טבילה ונשים בכלל. וי"ל דפסיקא ליה דעם לא אקרו נשים.

עי"ל דלפירוש רבינו נתנאל ניחא דהכי פריך טבילה באמהות מנא ליה כלומר בשעה שאכלו הפסח מנא ליה שהאמהות עשו טבילה דמסברא כל העם אכלו פסח בין אנשים בין נשים דאי"ל דטבלו מדכתיב ויזרוק שהרי אותו הפסוק במתן תורה כתיב אבל בפסח היכי אכלי עדיין כיון שלא טבלו הא אינו גר עד שיטבול. וכיון דבאמהות לא שייכא כהי מילה מהיכא נפקו מתורת ערל דבשלמא באבות אע"ג דלא טבלו עד מתן תורה מ"מ

מסורת הש"ס

א) [כריתות ט. ע"ש], ב) כרכות מז: ע"ש, ג) [כריתות ט. וש"נ], ד) [לקמן קה: עירובין פב. וש"נ], ה) [צ"ל ברבי וכ"ה ברב אלפס], ו) קידושין סב: [לקמן מז:], ז) בס"א: בכרי, ח) ס"א בגנותי, ט) [דף מז.], י) [ועי' תוס' מנחות פב: ד"ה והשתא ותוס' בכורות ט. ד"ה ימה בכך], כ) [ועי' תוס' מגילה כ.].

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תקוני גברא כו' משום דנרא' כמיקר. כדאי' בבילה דף יח ע"א:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' מטבילין גר בשבת דברי רבי יהודה פשיטא כיון: (ב) שם ת"ל וכי יגור בארצכם כצ"ל ותיבות אתך גר נמחק:

◆

מוסף רש"י

גר צריך ג'. שלשה ישראלים שמתקנין לו להטבילו ולהודיעו מקצת מצות קלות וחמורות (קדושין סב:). משפט כתיב ביה. משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח (שם).

◆

תוספות ישנים (המשך)

כיון שמלו נפקו מתורת ערל כדי לאכול פסח אע"ג שלא היו יהודים גמורים עד שטבלו כדמשמע ליה לר' יהושע: ג) וה"ה דהוה מצי למפרך לר' אליעזר גופיה מיהו פריך לר' יהושע מפני שהזכיר בהדיא שכן מצינו באמהות שטבלו ולא מלו: רבי יוסי אומר אין מטבילין. פירוש דשמא ערבי מהול הוא ולא היתה מילה לשמה וצריך להטיף ממנו דם ברית. ותימה דמשמע דהלכה כן דהכי איתא במסקנא דהלכה כר' יוסי ובשבת משמע דגר שנתגייר כשהוא מהול ב"ה אומרים א"צ להטיף ממנו דם ברית גבי לא נחלקו על קטן כשהוא מהול וכו' וקיי"ל דהלכה כב"ה לכן נראה דודאי אין צריך. וטעמא דר' יוסי משום דבעי טבילה עם מילה וזה שמא לא מל לשמה אבל נתגייר כשהוא מהול מודה דא"צ להטיף ממנו דם ברית דהכא גרע משום דמל שלא לשמה מנולד מהול דהוי שמא דלא עבד ולא מידי לכן נראה דגר [שנתגייר כשהוא מהול] אין צריך להטיף כדאמרי ב"ה בשבת וקטן שנולד מהול צריך להטיף כדקאמר התם לא נחלקו שצריך להטיף בנולד מהול: ד) וצריך ליתן טעם לפי' הלכות גדולות דדוקא גר בשבא לתורת יהדות אין לו ליכנס תחת כנפי השכינה כשנתגייר מהול אם לא בהטפת דם. אבל קטן שלא ביחוק בערלות לא צריך ודוחק הוא. אבן יש טעם ברור דמן הדין הוי פניהם גר וקטן צריכין הטפת דם ברית אלא בקטן א"כ להטיף דדרשינן מדכתיב ערלתו וכיון שנולד מהול לא הוי ערלה וא"כ להטיף ודיקא בקטן דגלי קרא גלי אבל בגר דלא גלי לא

גלי: לפיכך מטבילין גר בשבת. פי' היכא שמל בפנינו מטבילין לפני שהטבילה איגה עיקר תיקון: לפיכך אין מטבילין. תימה דאמרינן כל חייבי טבילות טובלן כדרכן בין בשבת בין ביוה"כ. וי"ל דלא דמי דהתם לא הוי תיקון גדול כמו הכא שבא על ידי כן לתורת יהדות: קמ"ל דר' יוסי תרתי בעי. משמע הכא דר' יוסי בעי מילה לשמה ותימה דבפרק אין מעמידין משמע דקאמר ר' יוסי יהיבן מלינו מילה לשמה אלא מל והולך עד